

БЪЛГАРСКА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ
ИНСТИТУТ ЗА ИЗСЛЕДВАНИЯ НА КЛИМАТА, АТМОСФЕРАТА И ВОДИТЕ

бул. „Цариградско шосе“ 66, 1784 София

Тема: **ВОДА И ОБЩЕСТВО**
WATER AND SOCIETY

Кредити: 20 точки
Форма на обучение: Редовна/задочна/свободна

Лектор:
Проф. Нели Христова
Prof. Nelly Hristova
GSM 0887-90-55-15

Хорариум
30 учебни часа (20 часа лекции + 10 часа семинари/дискусии)

Анотация

Лекционният курс „Вода и общество“ е предназначен за докторанти в областта на хидрологията, екологията, управлението на природните ресурси и сродни дисциплини. Курсът предлага анализ на водата като социо-природен феномен, който едновременно формира и е формиран от социалните отношения. Чрез хидросоциалната перспектива се изследват връзките между водата, властта и пространството, анализират се процесите на производство на хидросоциален цикъл, хидросоциални ландшафти и хидросоциални територии. Курсът разглежда въпросите на екологичната справедливост при достъпа до водни ресурси, водните конфликти и алтернативните модели за водно управление. Особено внимание се отделя на критичния анализ на властовите отношения в управлението на водата, водните неравенства и конфликти, както и на съвременните предизвикателства свързани с климатичните промени, урбанизацията и глобализацията.

Annotation:

The lecture course “Water and Society” is designed for doctoral students in the fields of hydrology, ecology, natural resource management, and related disciplines. The course offers an analysis of water as a socio-natural phenomenon that both shapes and is shaped by social relations. Through the hydrosocial perspective, it explores the interconnections between water, power, and space, analyzing the processes of producing the hydrosocial cycle, hydrosocial landscapes, and hydrosocial territories. The course addresses issues of environmental justice in access to water resources, water-related conflicts, and alternative models of water governance. Particular attention is given to the critical analysis of power relations in water management, water inequalities and conflicts, as well as contemporary challenges related to climate change, urbanization, and globalization.

Компетентности

В края на обучението докторантите ще придобият:

знания за водата през призмата на политическата екология и критичната география, организация; съвременните водни предизвикателства в глобален и локален контекст

умения за анализ на конкретни водни казуси през хидросоциална перспектива, критично оценяване на водни политики и управленски решения, формулиране на алтернативни подходи за устойчиво водно управление

нагласи за чувствителност към социални, екологични и културни измерения на водата, ангажираност с принципите на социална справедливост и участие в управлението; отговорност към устойчивото развитие и опазване на водните ресурси

Методи на оценяване

Вариант 1: Комбинирано оценяване: курсова работа (60%): Анализ на конкретен воден казус през хидросоциална перспектива (3000–4000 думи) + устен изпит (40%) по предварително зададен конспект

Вариант 2: Портфолио оценяване

Компонент	Тегло
Участие в семинари и дискусии	30%
Анализ на казус (по литературни източници)	30%
Финална презентация на проект	40%
Общо	100%

ЛЕКЦИИ

Разпределение на темите за лекции и практически дейности

№	Тема	Часове
1	Теоретични основи на хидросоциалната перспектива	2
2	Водата като природен, социален и политически конструктор	3
3	Власт, управление и инфраструктура	3
4	Водна справедливост и права върху вода	2
5	Водни конфликти	2
6	Водна сигурност в променящия се свят	2
7	Вода и културна идентичност	2
8	Водата и коренното население	2
9	Алтернативни модели за управление на водите	2
Общо		20

Тема 1: Теоретични основи на хидросоциалната перспектива (2 часа)

- Водата – природно и социално произведена (2 часа)
- Междудисциплинарни подходи: политическа екология, критична география, антропология на водата
- Водата и обществото в интердисциплинарна перспектива

Тема 2: Водата като природен, социален и политически конструктор (3 часа)

- Хидросоциални ландшафти: физически и социални трансформации
- Хидросоциален цикъл: отвъд природния воден цикъл
- Хидросоциални територии: власт, пространство и идентичност

Тема 3: Власт, управление и инфраструктура (3 часа)

- Водна хегемония: концепции и механизми
- Водната инфраструктура като проявление на власт
- Централизирано и децентрализирано управление
- Приватизация и комерсиализация на водните услуги

Тема 4: Водна справедливост и права върху вода (2 часа)

- Правото на вода като човешко право: еволюция и предизвикателства
- Водна справедливост: принципи
- Общностни права върху вода и индивидуални права
- Водни неравенства

Тема 5: Водни конфликти (2 часа)

- Типология на водните конфликти

- Водни войни и водна дипломация
- Механизми за разрешаване на водни конфликти

Тема 6: Водна сигурност в променящия се свят (2 часа)

- Концепции за водна сигурност: от военна към човешка сигурност
- Климатични промени и воден стрес
- Урбанизация и водни предизвикателства
- Вода-енергия-храна Nexus

Тема 7: Вода и културна идентичност (2 часа)

- Водата като културен символ и носител на значения
- Традиционни водни практики и ритуали
- Национална и регионална идентичност
- Литература, изкуство и водни репрезентации

Тема 8: Вода и коренно(местно) население (2 часа)

- Коренни водни космологии и духовни връзки с водата
- Колониализъм и разрушаване на традиционните водни системи
- Съвременни движения за възстановяване на водните права
- Standing Rock и други коренни водни протести

Тема 8: Алтернативни модели за водно управление (2 часа)

- Екосистемни подходи към водното управление
- Дигитализация и smart water управление

СЕМИНАРНИ ЗАНЯТИЯ (10 часа)

№	Вид дейност	Тема	Часове
1	Семинар	Хидросоциални концепции в практиката	2
2	Семинар	Социална уязвимост и социална справедливост	2
3	Семинар	Водна хегемония и властови отношения	2
	Семинар	Водни конфликти: причини и решения	2
4	Дискусия	Водата като стока или общо благо	1
5	Дискусия	Водна справедливост и водна сигурност	1
Общо			10

Семинар 1: Хидросоциални концепции в практиката (2 часа). Приложение на теоретичните концепции към конкретни казуси, анализ на хидросоциални ландшафти, цикъл и територии в различни контексти. Групова презентация

Семинар 2: Социална уязвимост и социална справедливост. Идентифициране на уязвими общности и ролята на пространствения анализ за приобщаващо управление

Семинар 3: Водна хегемония и властови отношения. Анализ на механизми на водна хегемония, изследване на властови динамики в управлението на водата, роля на инфраструктурата като проявление на власт

Семинар 4: Водни конфликти. Казусно изследване на конкретни водни конфликти, анализ на причините за възникване, механизми за превенция и разрешаване

Дискусия 1: „Водата като стока или общо благо?“. Дебат относно различните модели за управление и ценообразуване на водните услуги. Сравнение на публични и частни подходи.

Дискусия 2: „Бъдещето на трансграничното водно сътрудничество“. Анализ на предизвикателствата и възможностите за регионално водно сътрудничество в контекста на променящия се климат и геополитическите напрежения.

КОНСПЕКТ ЗА ИЗПИТ (устна форма)

1. Хидросоциална перспектива

- Дефиниция и ключови принципи на хидросоциалния подход
- Водата като социо-природен хибрид: концептуални рамки

2. Ключови хидросоциални концепции

- Хидросоциален цикъл и природен воден цикъл
- Хидросоциални ландшафти: дефиниция и характеристики

- Хидросоциални територии: власт, идентичност и пространство

3. Междудисциплинарни подходи

- Политическа екология на водата
- Критична география
- Антропологични и геополитически перспективи

4. Водна хегемония

- Концепция за водна хегемония
- Механизми на власт в управлението на водата
- Водна инфраструктура като проявление на властови отношения

5. Модели на управление

- Централизирано и децентрализирано управление
- Публично и частно управление на водните услуги

6. Водни институции

- Формални и неформални институции
- Роля на международните организации
- Водно право и регулаторни рамки

7. Водна справедливост

- Принципи за равен достъп до вода
- Процедурна справедливост: участие в решенията

8. Права върху вода

- Правото на вода като човешко право
- Общностни и индивидуални права
- Традиционни системи за водни права

9. Водни конфликти

- Типология на водните конфликти
- Причини и динамика на водните конфликти
- Механизми за превенция и разрешаване

10. Водни неравенства

- Социални измерения на водните неравенства
- Родови, класови и етнически неравенства
- Пространствени измерения на неравенствата

11. Водна сигурност

- Глобални и регионални аспекти
- Водната сигурност в променящите се климат и свят

ТЕМИ ЗА КУРСОВА РАБОТА

1. Хидросоциален анализ на водната криза в конкретен регион
2. Водни конфликти и механизми за тяхното разрешаване: казусно изследване
3. Водна справедливост в урбанистичен контекст
4. Климатични промени и трансформации на водните системи
5. Водни неравенства и социална уязвимост
6. Дигитализация и бъдещето на водното управление
7. Международно водно сътрудничество в трансгранични басейни

БИБЛИОГРАФИЯ

Основна литература:

- е
- Bakker, K. (2003). A Political Ecology of Water Privatization. *Studies in Political Economy*, 70, 35-58.
- Boelens, R., A. Escobar, K. Bakker, et al. (2023). Riverhood: Political Ecologies of Socionature Commoning and Translocal Struggles for Water Justice. *Journal of Peasant Studies*, 50(3), 1125–1156.
- Boelens, R., Hoogesteger, J., Swyngedouw, E., Vos, J., Wester, P. (2016). Hydrosocial territories: a political ecology perspective. *Water Int.*, 41, 1–14.

- Budds, J., Linton, J., McDonnell, R. (2014). The hydrosocial cycle. *Geoforum*, 57, 167–169.
- Garrick, D., & Hall, J. M. (2014). Water security and society: risks, metrics, and pathway. *Annual Review of Environment and Resources*, 39, 611–639.
- Global Water Partnership. (2000). *Towards Water Security: A Framework for Action*, Stockholm, Global Water Partnership.
- Haya, S., Gupta, J., Vegelin, C., Jamali, H (2022). A review of hydro-hegemony and transboundary water governance. *Water Policy*, 24 (11), 1723–1740.
- Ingram, H., & Schneider, A. (2011). Science, Democracy, and Water Policy. *Journal of Contemporary Water Research & Education*, 113(1), 21–28.
- Linton, J. (2013). Modern water and its discontents: a history of hydrosocial renewal. *WIREs Water*, 1(1), 111–120.
- Swyngedouw, E. (1999). Modernity and hybridity: nature, Regeneracionismo, and the production of the Spanish waterscape, 1890–1930. *Ann. Am. Assoc. Geogr.*, 89, 443–465.
- Tvedt, T. (2021). *Water and society: changing perceptions of societal and historical development*. Bloomsbury Open Access, Politics & International Relations 2021 London: I. B. Tauris.
Достъпна на адрес: <https://www.bloomsburycollections.com/monograph?docid=b-9780755606511&st=Water+and+Society%3A+Changing+Perceptions+of+Societal+and+Historical+Development>
- Zeitoun, M., & Warner, J. (2006). Hydro-hegemony – a framework for analysis of trans-boundary water conflicts. *Water Policy*, 8(5), 435–460.

Допълнителна литература:

- Cook, C., & Bakker, K. (2012). Water security: debating an emerging paradigm. *Global Environmental Change*, 22(1), 94–102.
- Flaminio, S., Rouillé-Kielo, G., Le Visage, S. (2022). Waterscapes and hydrosocial territories: thinking space in political ecologies of water. *Progress in Environmental Geography*, 1(1-4), 33–57.
- Liao, Y.-K., & Schmidt, J. J. (2023). Hydrosocial geographies: Cycles, spaces and spheres of concern. *Progress in Environmental Geography*, 2(4), 240–265.
- Martinez-Cruz, T. E., Adelman, L., Castañeda-Quintana, L., Mejía-Montalvo, D. (2024). Water is more than a resource: Indigenous Peoples and the right to water. *Social Sciences & Humanities Open*, 10, 100978.
- Rosso, R. (2025). On Seven Principles of Water Governance. *Water*, 17(6), 896.
- Schubert-Zunker, H. J. M., Knappe H. (2024). (De)politicizing water: justice in times of water crisis. *Front. Polit. Sci., Sec. Comparative Governance*, 6.
- United Nations Human Rights Council. *Human rights to safe drinking water and sanitation of indigenous peoples: State of affairs and lessons from ancestral cultures*. (2022). Достъпна на адрес: <https://docs.un.org/en/A/HRC/51/24>
- Wesselink, A., Kooy, M., and Warner, J. (2017). Socio-hydrology and hydrosocial analysis: towards dialogues across disciplines. *WIREs Water*, 4, e1196.
- Zeitoun, M., et al. (2016). Reductionist and integrative research approaches to complex water security policy challenges. *Global Environment Change*, 39, 143–154.

Политически документи и директиви:

- UN General Assembly (2010). Resolution 64/292: The human right to water and sanitation. <https://digitallibrary.un.org/record/687002?ln=en&v=pdf>
- EU Water Framework Directive 2000/60/EC. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/PDF/?uri=CELEX:32000L0060>
- WHO/UNICEF Joint Monitoring Programme reports
- OECD Principles on Water Governance (2015). <https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/topics/policy-sub-issues/water-governance/oecd-principles-on-water-governance-en.pdf>
- Agenda 2030 - SDG 6: Clean Water and Sanitation. <https://globalgoals.org/goals/6-clean-water-and-sanitation/>

Онлайн ресурси:

- World Water Council: www.worldwatercouncil.org
- Water Justice Hub: www.waterjustice.org
- Political Ecology Network: www.politicaecology.org
- UN Water: www.unwater.org
- Global Water Partnership: www.gwp.org
- International Water Association: www.iwa-network.org
- Water Governance Centre: www.watergovernance.ca
- Hydrosocial Territories Research Network: hydrosocialterritories.org

Специализирани списания:

- Water Alternatives
- Geoforum
- Antipode
- Environment and Planning A
- Social & Cultural Geography
- Water International
- Political Geography